בעזהשי"ת

הצדיק נוח לו שנברא ומחויב לכבד הוריו השותפים לבריאתו

כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך (שמות כ, יב).

הנה **בחתם סופר** (תורת משה בפרשתן) מביא בשם **הרמב"ן** הטעם למצות כיבוד אב ואם, משום שהם שותפים בהוויתו ויצירתו כמו הקדוש ברוך הוא. והנה אמרו חז"ל (עירובין יג:) דנמנו וגמרו שנח לו לאדם שלא נברא משנברא והלואי שלא נברא, ואם כן מטעם זה מה ענין לכיבוד אביו ואמו, ומתרץ על פי מה שכתבו התוס' (שם) דזה נאמר רק לשאר בני עולם, אבל עבדי ה' הצדיקים נוח להם שנבראו ואשרי להם ואשרי לדורם, ע"כ אחרי קבלת מלכות שמים באנכי ולא יהי' לך וקבלת שבת שמורה על החידוש, בזה מוכח שהוא עבד ה', ולכן צריך לכבד את אביו ואמו השותפים ליצירתו, אשר על ידם זכית לבוא להעוה"ז. עכ"ד הנחמדים.

הלומד בבתי מדרשות בחו"ל נחשב כיושב בארץ ישראל

ואפשר לתרץ קושיא זו באופן אחר, דהנה על הפסוק (דברים יא, כא) **למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה** מביאה הגמרא (ברכות ח.) דרבי יוחנן תמה איכא סבי בבבל, הרי כתיב **למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה**, אבל בחוצה לארץ לא, ואמרו לו דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא, ואמר היינו דאהני להו, ומבאר **המהרש"א** דכיון דעתידין בתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל (מגילה כט.), על כן נחשב למי שלומד בבית המדרש כאילו הוא **על האדמה** בארץ ישראל.

יכבד אביו ואמו ע"י שיזכור דיוקנם לסגולה להבנת הלימוד

ולפי זה צריך להבין הא דכתיב **על האדמה** כאן במצוות כיבוד אב ואם כדכתיב **למען יאריכון ימיך** 'על האדמה' **אשר ה' אלוקיך נותן לך**, דלכאורה לא שייך לומר כאן כביאור המהרש"א, דהרי כיבוד ואב ואם אינו דייקא בבית המדרש.

ונראה לומר הכוונה על פי דאיתא בגמרא (קידושין פב:) אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה, אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה, וביארו המפרשים דיש סגולה להבנת הלימוד, לצייר צורת הוריו לנגד עיניו, וכמו כן מסוגל לראות דיוקנו של אביו כדי להנצל מן העבירה ח"ו בשעת נסיון, וזהו 'אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה' היינו כשהוא עוסק בתורה ומצייר דמותם לסגולה להבנת הלימוד, 'ואוי למי שרואה באומנות פגומה' היינו שמצייר תמונת הוריו כדי לעמוד בנסיון ולהנצל מעבירה.

ובזה יתבאר **כבד את אביך ואת אמך וגו' על האדמה**, הכוונה שיכבד את אביו ע"י שיזכיר תמונת אביו לנגד עיניו בשעה שעוסק בתורה להבנת הלימוד, וזהו 'על **האדמה**' היינו הבתי מדרשות ששם עוסקים בתורה שהם נחשבין כארץ ישראל כמ"ש המהרש"א הנ"ל. ולפי זה יתורץ גם קושית החתם סופר בטעם מצוות כיבוד אב ואם, דעל ידי שמכבד את אביו ואמו בעת הלימוד בבית המדרש כשרואה תמונתם לנגד עיניו, על ידי זה נוח לו שנברא, דמה שנמנו וגמרו דנוח לו שלא נברא היינו שיש מצוות לא תעשה יותר מצוות עשה וקרוב להפסד יותר משכר, אבל כשלומד תורה הרי הוא שמור מכל חטא והתורה מגינה ומצלי, ועי"ז הוה טוב שנברא ושפיר מחיוב לכבד את אביו ואמו.

האבות באים מגן עדן להשתתף בשמחות כי הם מסייעים בלימוד התורה

והנה בברכת הנישואין אומרים 'שהכל ברא לכבודו', ופירש רש"י (כתובות ח.) דברכה זו היא לכבוד העם הנאספים, ופירשו בספה"ק, דהיינו לנשמות שכבר נאספו אל אבותם ובאים מגן עדן להשתתף בשמחת זרעם בזה העולם (כדאיתא בזוה"ק ח"ג ריט.), ולפי האמור אפשר לומר הטעם שהאבות באים מגן עדן להשתתף בשמחת בניהם, כיון שיש להם זכות בזה העולם שמסייעים לבניהם בזה העולם בלימוד התורה, ובזה יש לומר מה שמברכין אח"כ בא"י יוצר האדם, שבזה שיש לנו הסגולה של הזכרת צורת אביו שמסייע לאדם ללמוד תורה, עי"ז שפיר הוה טוב שנברא לכן מברכין יוצר האדם.

ובזה יש לפרש הגמרא (ברכות ח.) כי נסיב אינש איתתא במערבא שאלו אותו מצא או מוצא, **מצא אשה מצא טוב** (משלי יח, כב), או **ומוצא אני מר ממות וגו'** (קהלת ז, כו), דכאשר זוכה לישא בת תלמיד חכם אזי הוה **מצא אשה מצא טוב**, כי אין טוב אלא תורה (ברכות ה.), ואז **ויפק רצון מה'**, כי בזכות התורה יזכה לאריכות ימים, וזהו רצון הבורא כי לא תוהו בראה לשבת יצרה, אבל בלא תורה אזי נאמר עליו **ומוצא אני מר ממות וגו'**.

❖ ❖ ❖

בכח קבלת התורה מועיל תשובה לישראל

איתא במדרש פליאה (הובא בקדושת יו"ט בפרשתן) כששמע משה **אנכי ה' אלוקיך** (שמות כ, ב) פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, והוא פליאה.

ונראה לבאר דאיתא במדרש (שמו"ר מז, ט) דלאחר מעשה העגל אמר משה רבינו לפני הקדוש ברוך הוא למה אתה כועס עליהם הרי לי צווית ולא להם, דהרי נאמר **אנכי ה' אלוקיך** ולא 'אלוקיכם'. והנה מבואר **בבני ישששכר** (סיון מאמר ב אות ה) דתשובה מהני רק לישראל ולא לעכו"ם, דעל העכו"ם חל הדין של מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתובות יז.), אבל לישראל מהני תשובה, דכיון שקבלו התורה הרי הם כשותפין במלכותו, דתנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית אם יקבלו התורה מוטב ואם לאו יחזור העולם לתוהו ובוהו (שבת פח.), ועל ידי שקבלו מלכותו אין עליהם דין מלך שמחל וכו' ומהני תשובה. עכתודה"ק.

ובזה מובן המדרש, דכששמע משה מפי הקדוש ברוך הוא **אנכי ה'** 'אלוקיך' ולא אמר אלוקיכם, הבין מכך שעתידין ישראל שיחטאו, כי לכן אמר הקב"ה בלשון יחיד כדי שיהי' להם אמתלא שהקב"ה צוה למשה ולא להם, ולזה פתח ואמר 'ברוך שלא עשני גוי', דלגוי לא מהני תשובה אבל לישראל מהני.

❖ ❖ ❖